



اراده باری تعالی

مؤلف:

اکرم یاسری

سروشنامه	یاسری، اکرم، ۱۳۴۲ -
عنوان و نام پدیدآور	اراده باری تعالی
مشخصات نشر	تهران: تعالی، ۱۳۹۴.
مشخصات ظاهری	۱۳۰ ص.
شابک	۷-۲۶-۷۵۴۷-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	قیبای مختصر
یادداشت	فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی: http://opac.nli.ir قابل دسترسی است.
شماره کتابشناسی ملی	۳۸۵۲۴۷۸

نشر تعالی
Taalib Publishing

نام کتاب: اراده باری تعالی

مؤلف: اکرم یاسری

مدیر هنری: جعفر خدادادی

ناشر: تعالی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

شمارگان: ۵۰۰ نسخه

شابک: ۷-۲۶-۷۵۴۷-۶۰۰-۹۷۸

نشانی پست الکترونیک: taalibook@yahoo.com

نشانی اینترنتی: www.taalibook.com

نشانی مرکز پخش: تهران میدان انقلاب، ابتدای جمالزاده شمالی، کوچه شهید بزمه،

کوچه صالحی، پلاک ۴

تلفن: ۰۹۱۲۲۰۲۷۴۲۵

قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان

حق چاپ و نشر برای انتشارات تعالی محفوظ است.

پیش‌گفتار

در این کتاب سعی شده که در پنج فصل، توضیحاتی پیرامون بحث اراده‌ی باری تعالی و نقل نظرات و بیان اشکالات و نقض ابرام نظرات متکلمین و بیان شاخه‌های موضوع در رد و قبول آن، و بیان حکماء و فلاسفه در رد و نقض اشکال‌کنندگان از متکلمین اشاعره، که در آن نظرات متکلمان شیعه از جمله شیخ مفید هم به میان آمده، داده شود. در سه فصل آخر به تصویر نظام حکیمانه‌ی عالم در نظر حکمای اسلامی و طرح اشکال و جواب‌های لازم به آن و بیان صحیح غرض و فعل و اراده الهی و اقامه‌ی برهان بر تعلق قدرت و علم الهی پرداخته شده است.

فهرست مطالب

۱۱	مقدمه
۱۵	فصل اول: بیان مفهوم اراده و مقایسه صفت ذات و فعل
۱۷	مفهوم اراده از نظر لغوی و اصطلاحی
۱۷	حقیقت اراده در این دو معنا
۱۸	نظرات مختلف پیرامون اراده باری تعالی
۲۱	معیار در تشخیص صفت ذات و صفت فعل
۲۳	اراده، صفت ذات است یا صفت فعل؟
۲۶	نظر متکلمین پیرامون صفت ذات یا فعل بودن اراده
۲۷	دو اشکال بر صفت ذات بودن اراده
۲۸	نقض و ابرام نظر متکلمین
۲۹	توضیح:
۲۹	دیدگاه شیخ مفید در باب صفات ذات یا فعل بودن اراده
۳۱	تبیین دقیق مطلب
۳۴	تبیین اراده به عنوان صفت فعل
۳۷	فصل دوم: شرح نظریات در خصوص اراده الهی و نقض و ابرام آن
۳۹	بیان نظریه مشائین در باب اراده باری تعالی
۴۰	نگاهی به دلایل مشائین
۴۱	دلیل نقضی علیه مشائین
۴۳	خلاصه نظر شیخ‌الرئیس درباره علم تفضیلی واجب به غیر خود
۴۶	ارزیابی صدرالمتألهین از سخنان ابن سینا
۴۷	سخن ابوالبرکات بغدادی
۴۸	پاسخ صدرالمتألهین از اشکال ابوالبرکات
۴۹	بیان شیخ‌الرئیس در تعلیقات
۵۱	عالم از اراده و ایجاد خداوند ناشی شده و مسبوق به قابل و شیء آخر نیست

۵۱.....	اراده حق تعالی عین علم او بود و او مرادی بالذات جز ذات خودش نباشد
۵۳.....	اشکال شکآور
۵۴.....	پاسخ و نقض اشکال
۵۷.....	بیان نظریه اشاعره
۵۹.....	پاسخ استدلال و اشکال اشاعره
۶۱.....	دیدگاه معتزله پیرامون اراده الهی
۶۵.....	نقل دلیلی دیگر از کتاب مواقف
۶۵.....	بیان شیخ مفید بر نظریه معتزله
۶۷.....	ابطال فرض اول
۶۷.....	ابطال فرض دوم
۶۸.....	بطالان فرض معدوم بودن اراده
۶۸.....	فرض موجود بودن، اراده
۶۹.....	فصل سوم: مرجح حدوث عالم و اراده حق
۷۱.....	بحث اراده قدیم و قدم عالم
۷۵.....	بیان اشکال و پاسخ پیرامون اراده الهی و علم او
۷۹.....	مرجح حدوث عالم و ارتباط آن با اراده
۸۰.....	سخن غزالی در مورد اراده و پاسخ آن
۸۱.....	برهان دیگر
۸۱.....	توضیح
۸۲.....	اشاره‌ای به نظریه صدرالمتألهین پیرامون مرجح حدوث عالم و ارتباط با اراده باری تعالی
۸۳.....	ایراد بر حرف متکلمین از طریق انفکاک معلول از علت تامه
۸۴.....	راه یافتن عدم بین علت تامه و معلولش
۸۵.....	فرض دیگر
۹۱.....	فصل چهارم: بیان بعضی مسائل در مورد اراده حق تعالی
۹۳.....	توضیحی کوتاه پیرامون قاعده الشیء ما لم یجب لم یوجد
۹۵.....	بیان بعضی از اشکالات در مورد مسأله اراده الهی
۹۵.....	پاسخ به اشکال
۹۹.....	پاسخ بهتر
۱۰۰.....	اراده باری تعالی در ارتباط با اقسام فاعل
۱۰۱.....	برداشت فلاسفه غرب از اراده الهی
۱۰۲.....	طرح صحیح حکمت خداوند: خدا فاعل بالقصد نیست
۱۰۶.....	توجه به حکمت در اراده حق تعالی
۱۰۷.....	حکیم بودن خداوند در فعل و نظر
۱۰۷.....	حکمت و نظام احسن

۱۰۹		عالی التفات به سافل پیدا نمی کند
۱۱۰		طرح یک اشکال
۱۱۰		جواب به اشکال
۱۱۱		تصویر نظام حکیمانه عالم در نزد حکمای اسلامی
۱۱۱		غایت و معشوق همه اشیاء خداوند است
۱۱۳		فصل پنجم: اراده الهی و افعال اختیاری انسان
۱۱۵		بیان صحیح غرض داشتن خداوند از فعل خود که اراده می کند
۱۱۶		نکته مهم در اینجا
۱۱۸		بررسی کوتاه آیه «الایستل عما یفعل و هم یستلون»
۱۱۹		بحث پیرامون قدرت باری تعالی در ارتباط با اراده حق
۱۲۲		نفوذ قدرت الهی در افعال اختیاری انسان
۱۲۲		برهانی دیگر بر توسعه قدرت الهی
۱۲۳		تعلق قدرت و علم الهی به افعال اختیاری مستلزم جبر نیست
۱۲۳		آیا وجوب غیری معلول، نمی قدرت از فاعل می کند؟
۱۲۴		حیات واجب الوجود تعالی، مبدأ ادراک و فعل است
۱۲۷		فهرست منابع

مقدمه

درباره‌ی ماهیت اراده و بیان آن، بزرگان زیادی به شرح و بحث پرداخته‌اند و برای بیان صفت فعل بودن اراده تأکید می‌کنند و آن را صفات ذات دانسته که در انتزاع آن‌ها نقش ذات، کافی است و صفات فعل آن‌هایی هستند که انتزاع آن‌ها به فرض غیر نیاز دارد و از آنجا که غیر خدا، چیزی جز فعل خدا نیست صفات فعل، از مقام فعل انتزاع می‌شوند.

هر چند به نظر می‌رسد معنای اراده نزد عقل روشن است و عقل آن را از امور دیگر جدا می‌سازد ولی در عین حال ارائه‌ی تعریفی که حقیقت اراده را تبیین کند دشوار می‌نماید. برخی اراده را از جمله کیفیات نفسانی می‌دانند. این گونه که اراده با شهوت (= میل و اشتها) فرق دارد، همان گونه که کراهت، که در برابر اراده است، با نفرت (به معنای ناخوش داشتن که در برابر شهوت است) تفاوت دارد.

دلیل این مدعا آن است که آدمی گاهی چیزی را که بدان میل و شهوت ندارد اراده می‌کند، مانند آنجا که داروی بدطعمی را که برای او نافع است (اراده می‌کند که بنوشد) و می‌نوشد، و این شاهد قطعی است بر مغایرت اراده و شهوت.

اگر گفته شود «اراده حق تعالی پدیده‌ای است که همراه با فعل او حادث می‌شود و از صفات فعل است نه از صفات ذات.» چنین برداشتی از اراده حق تعالی خلاف برهان متین است.

و حق تعالی اجل از آن است که ذات او از اراده خالی باشد، اراده‌ای که از

صفات کمال موجود در بُعد وجودی اوست و خدای تعالی اجل از آن است که صدور فعل از ذات او، همانند صدور فعل در عالم طبیعت باشد. زیرا لازمه‌ی این، آن است که ذات او مرکب باشد و چیزی کامل‌تر از او (تعالی) تصور گردد و این نیز لازمه‌اش ترکیب در ذات مقدس حق است.

در این مقال سعی در آن شده که به بحث میان متکلمین و حکمای اسلام و تفاوت نظرات آن‌ها در باب اراده و مشیت الهی پرداخته شود.

در باب اراده، اختلاف نظر شدیدی بین متکلمین و محدثین از یک طرف و حکماء و فلاسفه از طرف دیگر وجود دارد. متکلمین، اراده را در ردیف علم و قدرت و حیات که از صفات ذات هستند، نمی‌شمارند، بلکه آن را صفت ذات و عین ذات می‌دانند.

البته حکماء حرف دیگری هم دارند، می‌گویند: همان‌طور که علم حق تعالی مراتب دارد، اراده‌ی او هم مراتب دارد، همان‌طور که علم در مرتبه‌ی ذات و علم در مرتبه‌ی فعل داریم، و لوح محفوظ خودش علم خداوند است ولی مخلوق آن، اراده هم همین‌طور است. اراده عین مرید و عین ذات است و مراد هم عین اراده است، هم به مرید و هم به مراد می‌شود اراده گفت. در حدیثی از امام رضا (ع) است که:

«لا يعرفها هناك الا ما هاهنا»

مخلوقات وسیله‌اند برای شناختن خداوند.

یعنی کمالات مخلوقات حاکی از کمال پروردگار است.

ما در مورد انسان به چه کاری اختیاری می‌گوییم؟ فعلی که از روی علم و شعور و ادراک باشد و در قدرت ما باشد؟ یا این توضیحات اراده چیست؟ آیا شوق و اشتیاق است؟ آیا اراده غیر از تعقل ما است؟ یا حقیقت این است که تعقل ما عین اراده ما است، یعنی ملایمت یک کار با عقل ما همان اراده‌ی ما است؟

و از همین جا به بحث ذاتی بودن صفت اراده و تعریف آن و رفع اشکال‌های

مربوط به آن در دیدگاه متکلمین و بیان نقض و ابرام نظرات آن‌ها وارد می‌شویم که در این نوشتار تا حدودی به آن پرداخته می‌شود.

باشد که سیاه‌هی ناقص این کتاب، نوری از انوار الهی را برای خوانندگان آن بتاباند و روشنایی پاکی ذات مقدس الهی در لابه‌لای کلمات هویدا شود.

چنان‌که نظام هستی از خُرد و کلانش همه تابع اراده‌ی الهی و قضایی اویند و تمام سلسله‌ی وجود در عالم غیب و شهود منتهی می‌شود به اراده‌ی ازلی و اجبی که ممکن نیست از آن اراده تخلف شود. پس هر چه از بنده صادر می‌شود به حکم قضاء سابق الهی و اراده‌ی ازلی است.

پس بنده در کارهایی که می‌کند هر چند ظاهراً اختیار دارد ولی در حقیقت مضطری است به صورت مختار و این است معنای حرف کسی که می‌گوید علم خدای تعالی به نظام اتم مبدأ و منشاء آن نظام است.

زیرا حضرت حق تعالی فاعل بالعنایه و فاعل به تجلی است و فقط تعلق علم الهی کافی است که برای معلوماتش مبدأ شود و معلومات، تابع علم الهی است نه این که علم الهی تابع معلومات باشد و آنچه را که علم الهی به آن تعلق بگیرد متحقق می‌شود، و این شأن فاعلیت بالعنایه و فاعلیت بالتجلی است.

اکرم باسری

زمستان ۱۳۹۳